

İlim yolunda bir karınca

HAZIRLAYAN: AYÇA ÖRER

TARİH: 18 OCAK 2016

YER: [HTTP://WWW.GERCEKHAYAT.COM.TR/PORTRE/İLİM-YOLUNDA-BİR-KARINCA/](http://www.gercekhayat.com.tr/portre/ilim-yolunda-bir-karinca/)

Şimdi, yıl 1954. İnanmazsınız, o zaman okullarda mescit var mı yok mu böyle mesele değil. Hatta bir adım daha gidelim, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde var. Dört beş kişi gidiyor ama var.

Gidenler, Sezai Karakoç, Şevket Eygi, Mehmet Genç. Sezai Karakoç'u analım o zaman:

“Biz inkâr eder, inkârı severiz;

Bayram hediyenizi iade ederiz

Biz mahcup ve onurlu çocuklarız

Başımızı kaldırıp bir bakmayız”

Taşradan denklerini toplayıp bilgi dermeye gelen çocuklar mahcup ve onurlu. Şose yollar bitiyor, hasat paraları tükeniyor; okulsa ikisinin ucunda. Arhavili Mehmet ne yapsın? Hasan Âli Yücel'in girişimiyle açılan öğretmen okulları ancak ortaokula kadar imdadına yetişiyor. Leyli olmak imkânından habersiz, bir yıllık boşluktan sonra ver elini Haydarpaşa Lisesi.

Tarih mi, ne sıkıcı!

Bildik doğrularla hareket etmenin zahmetsizliği yanında Mehmet Genç Hoca'nın varlığı ağır çekiyor. “17. yüzyıldan itibaren düşüşe geçen ve Avrupa'daki iktisadi reformlara bigâne kalan Osmanlı devleti...” diye kurulan cümlelerin yavanlığını ancak okumaya vakfedilmiş bir ömür bozabilir:

“16. yüzyıldan 18. yüzyılın ortalarına kadar İstanbul Avrupa’nın en büyük şehriydi. Londra ve Paris’in nüfusları da İstanbul’a yakındı. 18. yüzyılda bu iki şehirdeki dilenci sayısı nüfusun yüzde 10’u civarındaydı. 50 bin dilenci Paris’te, bir o kadar dilenci de Londra’da vardı. Osmanlı İstanbul’undaysa, sadece 322 dilenci yaşıyordu ve bunların tamamı gayrimüslimdi. Onlara da sadece Pazar günü kilisede dilenme hakkı veriliyordu. Müslümanların ise dilenme hakkı yoktu. Çok muhtaçsa vakıflar ona destek sağlıyordu. Bu Batılı seyyahların seyahatnamelerinde hayretle müşahede edip anlattıkları bir olgudur.”

Araştırmasının tastamam hazır olduğunu düşünmediği için doktorasını vermeyen Mehmet Genç’in yolunun kesiştiği isimler, Nihal Atsız, Cemal Süreya, Mete Tunçay, Orhan Duru, Ergin Günçe, Ordinaryüs Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan. Fethi Gemuhluoğlu’nun emaneti Erol Güngör. Kan davasından cezaevine düşüp, hafız ve âlim çıkmış bir babanın oğlu. Köyde yaşıyor ama sohbetlerin hiç kesilmediği bir evin çocuğu. Matematiğe ilkokuldan itibaren meraklı, hem de bu konuda maharetli, sosyal bilimleri keşfi önce lisede Nihal Atsız’la sohbetlerine, daha sonra Mülkiye fakültesindeki günlerine uzanıyor:

“Tarihi hiç sevmiyordum, hatta en sevmediğim dersti tarih. Çünkü kitapta yazılanları ezberlemek gerekiyordu. Ezberlemekse bana anlamsız geliyordu.”
Lisede Nihal Atsız sohbetlerini, boş derste çalışmaya başladığı Osmanlıca’yı kavraması izliyor. Sonrası çorap söküğü gibi geliyor, belki de.

Hocası, Fuat Sezgin’e sormuş, “Günde kaç saat çalışıyorsun?”. Sezgin “13-14 saat” deyince verdiği cevap:

“Ne? Bu tempoyla bir bilim adamı olamazsınız. Eğer bilim adamı olmak istiyorsanız bunu çok daha artırmalısınız.”

Mehmet Genç de günde 14 saati az bulanlardan:

“İlim yapmak istiyorsanız, 24 saat çalışmak zorundasınız. Peki, uyumayacak mısınız, yemek yemeyecek misiniz, gezmeyecek misiniz? Hepsini yapacaksınız elbette. Yalnız çalıştığınız konu kafanızda olacak. Yani uyurken probleminizle uyuyacaksınız. Siz uyuyorsunuz ama beyin işlevini sürdürüyor. Böyle yapmazsanız ne olur? Evet, bir mesleğiniz olur, birkaç kitap yazarsınız, hatta meşhur da olursunuz ama o kadar... Sizden kimse, başka kimsede rastlamadığı bir katkıdan söz etmez ve şöhretinizle birlikte unutulur gidersiniz. ‘İlmi isteyene veririm’ diyor bir ayetinde Allah, ne kadar çalışırsan o kadar alırsın diye anlıyorum bunu.”

“Tanrı’yla röportajın peşine düştüm”

Yalnızca bir sorunun peşinde ömür geçirmeyi fuzuli bulanların anlayacağı türden bir yol değil Hoca’nınki. O, kapağı yıllardır açılmayan kitapların, yüzüne bakılmayan belgelerin arasında yalnızca bir sorunun cevabını arayanlardan. “Osmanlı 200 yıl gerileme yaşamıştır” diyenlere inat “Bu nasıl gerilemedir, ancak mucize” diyerek, Osmanlı bürokratlarının aynı rakamları neden tekrarladığını bulmak için tezini bir kenara bırakıp 40 yıl çalışıyor:

“Başıma geleni belki okuyanınız vardır. 1700’de neyse 1750’de de Tokat Basmahanesi’nden 10000 kuruş vergi alındığını gördüm. 1700’de 10000, 1750’de 10000, 1800’de 10000, 1850’de de 10000 kuruş. Hâlbuki 1700’den 1850’ye yirmi misli enflasyon var. Bire yirmi olması yani 200000 kuruş olması lazım. Bunları anlayıncaya kadar akla karayı seçtim. Bunları kaydediyorsunuz ve hiç böyle bir şey beklemiyorsunuz. Bütün rakamlar dökülsün ondan sonra analiz yapmak ve dalgalanmaları göstermek istiyorsunuz. Hangisi büyüyor, hangisi değişmeden kalıyor. Ama bunlar ölü adamın elektrosu gibi dümdüz gidiyor. Benim hayatımı kaydıran gözlem bu oldu. Bunu düzeltmek için işimi bıraktım. Bu rakamlardan Osmanlı endüstrisindeki değişimleri inceleyecek ve tez yapacaktım. Burada bir deprem fıkrası vardır. Ben bunu yaşadım. Pasifiklerde müthiş bir deprem olmuş. Muhabir gazetesindeki editörüne olayı anlatıyor. -Caddeler yarılmış, alevler aralardan fışkırıyor, insanlar enkaz altında ve müthiş bir kaos var. Üstelik Tanrı da bir dağın tepesine oturmuş bunu seyrediyor. Editörden hemen bir cevap geliyor. – Depremi falan bırak, hemen Tanrı ile bir mülakat yap, mümkünse bir de fotoğrafını gönder. Benim yaptığım da bunun gibi, hemen tezi bıraktım ve Tanrı ile röportaj yapmaya karar verdim. ‘Osmanlı bürokratları delirdi mi, niçin böyle aynı rakamları tekrar edip duruyorlar?’ Bunu sormamızın sebebi de gene Osmanlı bürokratları. Çünkü birkaç sene onların yazdığı belgeleri inceledikten sonra anladım ki son derece akıllı, yetenekli ve işlerini mükemmel yapan profesyoneller. 70 yaşımı geçmiş bulunuyorum. Türkiye’de işini mükemmel yapan çok az insana rastladım. Ama bu belgeleri incelediğim zaman işini iyi yapan insanların bu belgeleri meydana getirdiğini gördüm. Bunların bir bildiği, iki yüz sene değişmeyen rakamları yazmalarının bir sebebi olmalıydı. Beş-on sene sonunda bu durumu çözmek mümkün oldu. Aptallıktan değil, çok akıllı şeyler yaptıkları için böyle kayıtlar tuttukları ortaya çıktı.”

Bu meşakkatli çalışmanın eseri emsalsiz, “Osmanlı sisteminin teorik bir robot resmi” diye tarif edilen bir model: “Osmanlı Dünya Görüşünün İlkeleri” ve “Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi”.

Titri yok. Kadir bilenlerin önünde şapka çıkardığı, unvanlarla konuşanların görmezden gelmeye çalıştığı, kimsenin kabulüne ve eyvallahına muhtacı olmayan, müdanasız nev-i şahsına münhasır bir isim. Maaşı düşmüş, sıkıntılar yaşamış ne gam. Gayesi şu iki cümlede saklı:

“Eğer ilmin tadını almışsanız, bunlar hiç önemli değil. Parasızlığa da katlanıyorsunuz, ilmin unvanlarda gizli olduğunu zannedenlerin istihfaflarına da.”

Wagner hayranı. Rivayet o ki, bir uçak seyahati esnasında uçak bir düşme tehlikesi yaşıyor, yanında arkadaşı Murat Çizakça var. Çıkartıyor kulaklığını, “Hayatımın son dakikalarını seni değil, Wagner’i dinleyerek geçirmek istiyorum” diyor. Evindeki kütüphane nice kütüphaneleri kışkandıracak cinsten. Arşivlerinin künhüne vakıf. Rahat bir çalışma ortamı için mutlu ve huzurlu bir evliliği şart koşuyor. Kolonya sevmezmiş, dostları onun için “ilmin içinde boğuldu” dermiş. Tarihten bir not daha düşmezsek, bu portre eksik kalır:

“Devşirme sistemi, tımar düzeni, esnaf locaları, iltizam rejimi ve benzeri pek çok kurumun doğdukları ve sona erdikleri dönemi kesin kronolojik sınırlarla çerçevelemek adeta imkânsızdır. Wagner’in operalarını seyrederken görürsünüz: Perde açılır, şefin çubuğu oynar, fakat ses işitemezsiniz. Çok derinden, yavaş yavaş suyun üzerinden yükselir gibi gelir ses ve opera başlar. Biterken de bitişini fark edemezsiniz. Ses kesilir ama şef idare etmeye devam eder. Beethoven’ın senfonileri ise öyle değildir. Başlarken anlarsınız hemen, kendini belli eder, ‘başlıyorum, dinle’ der gibidir. Biterken de ‘bitiyorum’ diye haber verir, son derece güçlüdür vurgular. Bu yüzden Osmanlı kurumları Beethovenci değil Wagnercidir diyebilirim.”

Rusya’ya giden Alman tayyarelerinin sesiyle uyuyan, tüberkülozu yenip hastaneden Dostoyevski okuru olarak çıkan, doktorayı özenle teslim edemem diye parıltılı kariyerlere tenezzül etmeyen bir ilim insanı. Fakir ne dese laf değil, bu portre onun sözleriyle biter:

“Yapılmış olan bütün çalışmaları yapılması gerekenlerle karşılaştırdığım zaman Hac Yolunda Bir Karınca’dan daha iyi durumda olmadığımı düşünmekten kendimi alamıyorum.”